

การออกแบบตราสัญลักษณ์ และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์
ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก
ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
Logo Design and Packaging for the Plastic Lines
Weaving Occupational Group, Wat Bupparam
Communication, Thonburi District, Bangkok

วันที่รับบทความ: 27 เมษายน 2566

อามีนะห์ เป็ญสะอาด ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 14 มิถุนายน 2566

ณัฐกาญจน์ ธีรบรรณกุล ²

วันที่ตอบรับบทความ: 20 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การออกแบบนำเสนออัตลักษณ์ เรื่องราว และทรัพยากรอันเป็นเอกลักษณ์เสมือนทรัพยากรวัฒนธรรม ที่อยู่คู่กับชุมชนถ่ายทอดผ่านการออกแบบ โดยตราสัญลักษณ์และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ กลุ่มอาชีพจักสานเลือก ประติมากรรมดอกพุดตานบนหน้าบันวิหาร วัดบุปผารามอันเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องได้เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม ประยุกต์กับลักษณะจักสานจากเส้นพลาสติกของกลุ่มอาชีพ มุ่งเน้นการออกแบบที่เรียบง่าย แบน (flat design) เน้นลายเส้นไม่ซับซ้อน มีน้ำหนักเบา 2 น้ำหนัก 2 สี ผสานที่ว่างรอบวัตถุให้เกิดภาพซ้อนอีกภาพหนึ่ง (negative space) ในส่วนความพึงพอใจด้านการออกแบบหลากหลาย (แบบที่ 1 และแบบที่ 2) กลุ่มอาชีพ จากผู้ตอบแบบประเมิน 367 คน ด้านกราฟิกบรรจุภัณฑ์ พึงพอใจมากจากสิ่งง่ายต่อการจดจำ (ค่าเฉลี่ย 4.02) สีสันเหมาะกับผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.98) สีสันที่ตัดกันระหว่างภาพ และตัวอักษร ข้อความอ่านง่าย (ค่าเฉลี่ย 3.87) และสีสันบนบรรจุภัณฑ์ สวยงาม สะดุดตา (ค่าเฉลี่ย 3.85) ด้านตราสัญลักษณ์ พึงพอใจมาก ผู้ตอบแบบประเมินเห็นว่าตราสัญลักษณ์ มีเอกลักษณ์ของชุมชนวัดบุปผาราม (ค่าเฉลี่ย 4.08) ตราสัญลักษณ์จดจำง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.04) และตราสัญลักษณ์ สามารถบอกถึงคุณสมบัติที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.77) ด้านการแสดงผลบนหลากหลาย พึงพอใจมาก มีการระบุชื่อผลิตภัณฑ์ชัดเจน เข้าใจง่ายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.01) และพึงพอใจข้อมูล รายละเอียดผลิตภัณฑ์ ครบถ้วน ชัดเจนมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) ส่วนความพึงพอใจต่อหลากหลายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้น พลาสติก แบบที่ 1 และแบบที่ 2 ผู้ประเมินพึงพอใจบรรจุภัณฑ์ แบบที่ 1 มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.98)

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์กระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ อัตลักษณ์ชุมชนวัดบุปผาราม กลุ่มอาชีพจักสานจากเส้น พลาสติก ออกแบบพัฒนาตราสัญลักษณ์

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีนเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: aminahcheloh@hotmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์และออกแบบดิจิทัล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: nattakarn.t@dru.ac.th

Logo Design and Packaging for the Plastic Lines Weaving Occupational Group, Wat Bupparam Communication, Thonburi District, Bangkok

Received: April 27, 2023

Revised: June 14, 2023

Accepted: June 20, 2023

Aminah Bensaad ¹

Nattakarn Teerabavornrakul ²

Abstract

Design presents unique identity, stories and resources. They are cultural resources that live alongside the community. Through design using logos and graphics on the packaging, the weaving group chose the sculpture of Pudtan flowers on the pediment of the vihara. In Wat Buppharam, a tangible culture as the group unique identity applied to the characteristics of wickerwork made from plastic threads of professional groups. Design focuses on simple and flat design, emphasizing uncomplicated lines with 2 weights and 2 colors, merging the space around the object to create another double image (negative space). In terms of label design satisfaction between Type 1 and Type 2, 367 respondents from the group evaluated package graphics as very satisfied with the color being easy to remember ($\bar{X}=4.02$), the color suitable for the product ($\bar{X}=3.98$), the color contrast between the image and text, easy to read text ($\bar{X}=3.87$), and the colors on the packaging are beautiful and eye-catching ($\bar{X}=3.85$). The logo was assessed as very satisfied. The respondents agree that the logo shows Wat Buppharam community identity ($\bar{X}=4.08$), easy to remember logo ($\bar{X}=4.04$), and the logo shows important features of the product ($\bar{X}=3.77$). In terms of label information, they are very satisfied that the product name is clear and easy to understand ($\bar{X}=4.01$) and satisfied that the product details are complete and very clear ($\bar{X}=3.91$). As for the satisfaction with the product label of the plastic woven woven group type 1 and type 2, the assessors were most satisfied with the packaging type 1 ($\bar{X}=3.98$).

Keywords: The Plastic lines weaving Occupational, Identity Wat Bupparam community, The Plastic lines weaving Occupational group, Branding Design and Development

---

¹ Lecturer in Chinese Language for Communication Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: aminahcheloh@hotmail.com

² Lecturer in Visual Communication Design and Digital Design, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: nattakarn.t@dru.ac.th

บทนำ

กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่นำเอางานหัตถกรรมของชุมชนมาปรับประยุกต์ออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม สอดคล้องกับวัสดุ และฝีมือของกลุ่มผู้ผลิตที่มีอยู่ในชุมชน อาทิ กระเป๋าสานกันกว้างแบบมีหูหิ้ว กระเป๋าสานสำหรับใส่แก้วนํ้า ตะกร้าสาน ซึ่งในอนาคตชุมชนยังวางแผนเพื่อผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนประเภทอื่น ๆ (สุตริ แก้วกัลยา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 26 มกราคม 2564) โดยสมาชิกในกลุ่มจะผลิตงานจักสานจากเส้นพลาสติกที่มีคุณสมบัติทนทาน ทำความสะอาดง่าย รวมทั้งมีสีและลวดลายที่สวยงาม ทำให้ผลิตภัณฑ์ประเภทตะกร้า กระเป๋าประดิษฐ์ กระเป๋าใส่แก้วนํ้า เป็นที่นิยมยอมรับกันในการออกบูธ ตามงานแฟร์ และตลาด ซึ่งเป็นการช่วยสร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชน อย่างไรก็ตามในขณะเดียวกันผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุเส้นพลาสติกที่ปรากฏยังขาดแนวทางในการออกแบบตราสัญลักษณ์ และฉลาก รวมถึงกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มฯ ซึ่งตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบอย่างสวยงามและเหมาะสมจะทำให้การจำหน่ายดียิ่งขึ้น เนื่องจากได้สร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคด้วยการเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ ทำให้ไม่สามารรถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย และยังลดโอกาสในการขยายตลาดในอนาคต

จากที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์กลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ที่เหมาะสมกับการใช้งาน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการใช้งานของกลุ่มผู้ผลิต รวมถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์อัตลักษณ์ของชุมชนผ่านตราสัญลักษณ์ และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 ยุทธศาสตร์ที่ 3: การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มีตราสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าใส่แก้วนํ้าของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม โดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรีเป็นพื้นฐานในการออกแบบ
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าใส่แก้วนํ้าของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม ของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตจากกระบวนการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ กลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี

กรุงเทพมหานคร และกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มาซื้อของอุปโภค บริโภคในย่านการค้าถนนอิสรภาพ จำนวน 367 คน ในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน พ.ศ. 2565 ดังนี้

1. ก่อนการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ กลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ กลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 คน เป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive Sampling) ซึ่งประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำในพื้นที่การวิจัยอันเป็นที่ตั้งของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

2. หลังการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ ได้แก่ กลุ่มวัยทำงานย่านการค้าถนนอิสรภาพ ในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน พ.ศ. 2565

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จากผลการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ เครื่องมือในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยกระบวนการ ดังนี้

1. ก่อนการออกแบบ ตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ คณะผู้วิจัยลงพื้นที่กลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติกเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แบบสอบถามโดยมีคำถามเป็นเครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลรวมถึงให้กลุ่มอาชีพประเมินความต้องการด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ โดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้กลับมาทำการวิเคราะห์ร่วมกับภาพถ่ายเอกลักษณ์ในชุมชนวัดบุปผาราม เพื่อได้มาซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน นำเสนอผ่านรูปแบบตาราง โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible cultural heritage) และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) อันเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นำผลการวิเคราะห์ที่ได้ออกแบบ (แบบร่าง) ตราสัญลักษณ์ แบบร่างกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์

1.1 แบบสอบถาม เป็นการสอบถามความต้องการของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อการออกแบบพัฒนาตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกของบรรจุภัณฑ์ โดยสอบถามความต้องการด้านรูปแบบของตราสัญลักษณ์ ได้แก่ 1) ตราสัญลักษณ์ที่จดจำง่าย 2) ตราสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน 3) ตราสัญลักษณ์ที่สามารถบอกได้ถึงคุณสมบัติที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ 4) ตราสัญลักษณ์ที่นำเสนอข้อมูลที่ครบถ้วน ชัดเจน และ 5) ตราสัญลักษณ์ที่สามารถนำไปจดทะเบียนการค้าได้ ในส่วนแบบประเมิน สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยเป็นการประเมินแบบร่างตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของชุมชนวัดบุปผาราม หลังจากนั้นนำมาออกแบบพัฒนาต้นแบบตราสัญลักษณ์ และกราฟิกบน

บรรจุกัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ โดยการประเมินครั้งที่ 1 ประเมินแบบร่าง จากกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ด้วยแบบประเมิน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ กลับมาวิเคราะห์ โดยแสดงในรูปแบบจำนวนของร้อยละและจัดเรียงตามลำดับคะแนน และนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไข และการประเมินครั้งที่ 2 นำแบบที่ผ่านการประเมินในครั้งที่ 1 มาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเป็นรูปแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุกัณฑ์ แล้วประเมินแบบครั้งสุดท้าย จากกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

1.2 แบบประเมินในเรื่องของรูปแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุกัณฑ์ ความสวยงามการนำเสนอ และการสื่อความหมายที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของชุมชนวัดบุปผาราม โดยนำคะแนนที่ได้จากแบบประเมิน และแบบสอบถาม มาหาค่าร้อยละรวมทั้งหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตรการหาค่าร้อยละ และแบบประเมินแบบมาตราส่วน (rating scale) กำหนดค่าคะแนน (weight) ผู้วิจัยได้กำหนดค่าในการวัดสร้างตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (likert scale) โดยให้ผู้ตอบแบบประเมินเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว มี 5 ระดับ ใช้ระดับในการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาค (interval scale)

2. หลังการออกแบบ พัฒนาตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุกัณฑ์ ประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างวัยทำงานด้านการค้าถนนอิสราภาพ ในช่วงระหว่างเดือนมีนาคม-เมษายน พ.ศ.2565 โดยใช้แบบประเมิน สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย เป็นการประเมินความพึงพอใจของฉลากและกราฟิกบนบรรจุกัณฑ์ โดยแบบประเมินความพึงพอใจ ที่ได้รับการออกแบบและพัฒนาแล้ว

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินและแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ 2 ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบประเมินวัดความพึงพอใจไปปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาประเด็นความต้องการในการประเมินความพึงพอใจ โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง IOC (index of item objective congruence) ได้เท่ากับ 0.86 และเลือกข้อคำถามแบบประเมิน และแบบสอบถาม โดยการพิจารณาความสอดคล้องดังกล่าวเป็นการพิจารณาแบบทดสอบรายข้อจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ไปทำการทดสอบ (try out) จำนวน 30 ชุด (การประเมินความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างวัยทำงานด้านการค้าถนนอิสราภาพ ในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน 2565 กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับประชากรที่ต้องการศึกษา จากกลุ่มชุมชนที่ใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบว่าคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการและมีความเหมาะสมหรือไม่ จากนั้นจึงได้นำแบบประเมิน และแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ตามเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) และสมบัติ ท้ายเรือคำ (2553)

3. ขั้นตอนในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุกัณฑ์ การออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุกัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก โดยขั้นตอนการออกแบบตราสัญลักษณ์และการออกแบบกราฟิกบนบรรจุกัณฑ์

โดยผู้วิจัยนำผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ข้อมูลวิถีชีวิตจากภาพถ่ายเพื่อกำหนดแนวความคิด และกระบวนการออกแบบ รวมถึงสรุปประเมินผลจากความพึงพอใจต่อรูปแบบตราสัญลักษณ์ กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ จากกลุ่มตัวอย่างวัยทำงานด้านการค้าถนนอิสราภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้า รวบรวมเอกสารและลงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ลงพื้นที่ของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของ ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เพื่อเก็บข้อมูล สัมภาษณ์สอบถาม เกี่ยวกับความต้องการตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่ม และบันทึกภาพชีวิตชุมชนวัดบุปผาราม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งลงพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ชุมชนวัดบุปผาราม และตลาดย่านถนนอิสราภาพ เพื่อสอบถามประชากร ได้แก่ ชุมชนวัดบุปผาราม และกลุ่มตัวอย่างวัยทำงานด้านการค้าถนนอิสราภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มแรกต้องเป็นประชาชนที่อาศัยในชุมชนวัดบุปผาราม และกลุ่มสองเป็นผู้บริโภคที่มาซื้อของอุปโภค บริโภค ย่านตลาดถนนอิสราภาพ จำนวน 367 คน ซึ่งใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มาซื้อของอุปโภค บริโภค ในย่านการค้าถนนอิสราภาพ แขวงวัดกัลยาณ์ โดยมีประชากร 8,403 คน (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2563) ระหว่างช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน พ.ศ. 2565 เพื่อประเมินความพึงพอใจกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่ได้ผ่านการประเมิน (ครั้งที่1) จากกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก

2. ข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบตราสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อการออกแบบตราสัญลักษณ์ และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์การออกแบบตราสัญลักษณ์

- 1.1 การสร้างแนวคิดในการออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ โดยนำผลวิเคราะห์จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ แบบสอบถาม ร่วมกับภาพถ่ายชีวิตชุมชนวัดบุปผาราม ได้มาซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน นำเสนอผ่านรูปแบบตาราง โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์มรดกวัฒนธรรมชุมชนวัดบุปผาราม และทฤษฎีการออกแบบมาออกแบบร่างตราสัญลักษณ์ขั้นที่ 1 และ ขั้นที่ 2

- 1.2 การออกแบบตราสัญลักษณ์บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ รวมทั้งด้านการออกแบบกราฟิกตราสัญลักษณ์ เป็นการนำหลักการออกแบบโดยใช้รูปภาพประกอบ ลวดลาย สี ตัวอักษร นำมาจัดองค์ประกอบ (composition) รูปแบบ monoline ที่เน้นการใช้โครงสร้างของวัตถุสร้างการจดจำ และสร้างเอกลักษณ์เพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ที่ชัดเจน อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองประโยชน์ทางด้านการตลาด ซึ่งได้แก่ สิ่งบ่งชี้เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นได้อย่างเด่นชัด สร้างความน่าจดจำ

- 1.3 ประเมินการออกแบบตราสัญลักษณ์และนำมาพัฒนาเป็นต้นแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ซึ่งประเมินจากแบบร่าง

โดยใช้การประเมินตราสัญลักษณ์ โดยกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติกเลือกแบบที่ได้รับการประเมิน 3 อันดับแรกนำไปปรับปรุงออกแบบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เลือกชั้นที่ 2 และนำไปประเมินความพึงพอใจ เพื่อนำไปพัฒนาเป็นต้นแบบตราสัญลักษณ์ จำนวน 1 แบบ

2. การวิเคราะห์การออกแบบฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ เพื่อใช้ในการพัฒนาเป็นต้นแบบประเมินจากแบบร่างจำนวน 2 แบบ โดยกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติกประเมินด้วยแบบประเมิน

3. วิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจ การออกแบบฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ผลลัพธ์ที่ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก โดยนำคะแนนที่ได้จากแบบประเมิน แบบสอบถาม มาหาค่าร้อยละ และมาตรวจวัดแบบให้คะแนน (rating scale) เกี่ยวกับความพึงพอใจต่อรูปแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลลัพธ์ที่ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ รวมทั้งหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และให้เลือกระดับความพึงพอใจที่ตรงกับความรู้สึกตัวเอง โดยเกณฑ์การประเมินคุณภาพของการออกแบบกราฟิก ซึ่งจะสำรวจความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ 1) ตราสัญลักษณ์ 2) ด้านการแสดงข้อมูลบนฉลาก และ 3) ด้านภาพประกอบบนฉลาก

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาอัตลักษณ์ชีวิตชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนวัดบุปผาราม และได้บันทึกภาพมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนวัดบุปผาราม และวิเคราะห์ถึงลักษณะประเภทมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ (ธนิ เลิศชาญฤทธิ์, 2550) เพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ และสอบถามความคิดเห็นและความต้องการด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ซึ่งจากการสัมภาษณ์ สอบถามและเลือกเอกลักษณ์ที่จับต้องได้ และเอกลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ของมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในชุมชนวัดบุปผาราม รวมถึงองค์ประกอบด้านการออกแบบที่ใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ครั้งนี้ กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่นำเอางานหัตถกรรมของชุมชนมาปรับประยุกต์ออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัสดุ และฝีมือของกลุ่มผู้ผลิตที่มีอยู่ในชุมชน อาทิ กระเป๋าสานกันกว้างแบบมีหูหิ้ว กระเป๋าสานสำหรับใส่แก้วน้ำ ตะกร้าสาน ซึ่งในอนาคตชุมชนยังวางแผนเพื่อผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนประเภทอื่น ๆ (สุตรี แก้วกัลยา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 26 มกราคม 2564) โดยสมาชิกในกลุ่มจะผลิตงานจักสานจากเส้นพลาสติกที่มีคุณสมบัติทนทาน ทำความสะอาดง่าย รวมทั้งมีสีและลวดลายที่สวยงาม ทำให้ผลิตภัณฑ์ประเภทตะกร้า กระเป๋าประดิษฐ์ กระเป๋าใส่แก้วน้ำ เป็นที่นิยมยอมรับกันในการออกบูธตามงานแฟร์ และตลาด ซึ่งเป็นการช่วยสร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชน โดยการนำเสนออัตลักษณ์ผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชนโดยเฉพาะการนำเสนอเรื่องราว (story) ประวัติความเป็นมาหรือที่มาหรือวิธีการผลิตของผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถสร้างเอกลักษณ์ ให้เกิดขึ้นกับตราสินค้า สอดคล้องกับ Jensen ที่กล่าวว่า การสร้างตราสินค้าไม่ได้หยุดเพียงแค่การสร้างชื่อยี่ห้อที่ติดอยู่บนผลิตภัณฑ์ หรือตราสินค้าที่ปักอยู่บนเสื้อของพนักงาน แต่จะต้องถูกเพิ่มมูลค่า (value added) โดยใช้การออกแบบเป็นตัวถ่ายทอดเรื่องราว (design story) ที่บ่งบอกถึงต้นกำเนิดของตราสินค้านั้น ๆ ด้วย (TCDC, 2012)

โดยเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ไม่จำเป็นที่จะต้องสร้างขึ้นใหม่ เพราะเรื่องราวเหล่านี้ปรากฏอยู่ในตัวอยู่แล้ว ในชุมชนวัดบุปผารามก็เช่นกัน ที่มีเรื่องราวและทรัพยากรอันเป็นเอกลักษณ์เสมือนทรัพยากรวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับท้องถิ่นมายาวนานสามารถนำมาเป็นเรื่องราวประกอบกับผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงมากยิ่งขึ้น จุดนี้เองที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์ที่แตกต่างของแต่ละชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างจากที่อื่นสามารถนำมาสร้างเป็นเอกลักษณ์อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาในท้องถิ่นของชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพร้อมที่มาที่แตกต่างกันที่สามารถนำมาสร้างตราสัญลักษณ์และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งานและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการใช้งานและความต้องการในการบริโภคของกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นแนวทางกลยุทธ์ด้านการตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางของโอกาสทางการตลาดนำรายได้ให้กับชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

การนำเอกลักษณ์จากชุมชนวัดบุปผารามเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนวัดบุปผาราม ซึ่งหมายถึงลักษณะเฉพาะของวัดบุปผาราม โดยแบ่งออกได้สองลักษณะ ได้แก่ เอกลักษณ์ที่จับต้องได้ และเอกลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ (ธนิก เลิศชาญฤทธิ์, 2550)

ลักษณะที่ 1 เอกลักษณ์ที่จับต้องได้ หมายถึง การสะท้อนจากสิ่งที่มองเห็น เกิดการรู้จักและจดจำ ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สื่อถึงรูปทรง และลวดลาย ดังนี้ หน้าบันพระวิหาร ประติมากรรมหลวงพ่อดำ พระอุโบสถ ลวดลายบนบานประตู หน้าต่างอุโบสถ ชุ่มประตู่ ชุ่มประตู่ กำแพง ชุ่มประตู่ พระวิหาร พระวิหาร เพดานพาไล ศาลาสมเด็จ และหน้าบัน พระอุโบสถ

ลักษณะที่ 2 เอกลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ หมายถึงการสะท้อนจากสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ เกิดจากการซึมซับ เรียนรู้ ใช้เวลาในการทำความเข้าใจ ได้แก่ คติธรรม ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิต ดังนี้ กะล่อจี๊, ผ้าขาวม้าทอมือโบราณ และผ้าปักลายพุดตาน

เพื่อกำหนดแนวคิด นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ที่มีความชัดเจนทางด้านอัตลักษณ์

ภาพที่ 1 คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากเส้นพลาสติก
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะฯ (2564)

คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สอบถามกลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดบุปผาราม จำนวน 367 คน โดยนำเอกลักษณ์จากในชุมชนวัดบุปผารามเพื่อแสดงเอกลักษณ์ชุมชนวัดบุปผาราม เพื่อกำหนดแนวคิด ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ โดยแบ่งเป็นเอกลักษณ์ที่จับต้องได้ (tangible)

จำนวน 11 มรดกทางวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ (intangible) จำนวน 2 มรดกทางวัฒนธรรม โดยแนวคิดการออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติกนั้นยังคงการสร้างความสำเร็จและสื่อถึงผลิตภัณฑ์ที่ปรากฏภาพของชุมชนวัดบุปผาราม โดยการออกแบบจะมุ่งเน้นไปที่ความเรียบง่าย ลายเส้นไม่ซับซ้อนดูสบายตา ใช้การออกแบบที่เป็นแบบแบน (flat design) และมีการใช้การออกแบบที่ว่างรอบวัตถุให้เกิดภาพซ้อนอีกภาพหนึ่ง (negative space) สำหรับลักษณะลายเส้นที่ใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์จะเน้นไปที่เส้นที่มีน้ำหนักเบา และหนัก 2 น้ำหนัก 2 สี ซึ่งนำเอกลักษณ์จากในชุมชนวัดบุปผาราม เพื่อแสดงเอกลักษณ์ชุมชนวัดบุปผาราม ซึ่งหมายถึงลักษณะเฉพาะของวัดบุปผาราม โดยแบ่งเป็นเอกลักษณ์ที่จับต้องได้ (tangible) และ เอกลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ (intangible) สมาชิกกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติกได้เลือกลักษณะดอกพุดตานที่ปรากฏอยู่ส่วนหน้าบันเป็นปูนปั้นลายเครือดอกพุดตานใบเทศ และมีตรามหาสุริยมณฑลแบบไทย (ราชสีห์เทียมรถ) อยู่ตรงกลาง (เสรีรัฐศักดิ์ จินดาทิพย์, สัมภาษณ์ วันที่ 18 พฤศจิกายน 2564) ซึ่งลายดอกพุดตานปรากฏในงานช่างสิบหมู่สมัยกรุงสุโขทัย จนกระทั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลปัจจุบัน โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 3 ที่มีการสร้างสรรค์ดอกไม้วิจิตรโดดเด่น ลายดอกไม้วิจิตรต่าง ๆ เช่น ลายดอกบัว ลายดอกพิกุล ลายดอกไม้ทิพย์ ลายดอกไม้ประดิษฐ์ ลายดอกพุดตาน โดยลายดอกไม้ธรรมชาติ ปรากฏเป็นส่วนประกอบหนึ่งของงานช่างสิบหมู่เพื่อบูชาพระพุทธศาสนาประเภทอามิสบูชา ตามแนวความคิด 3 ประการ ดังนี้

1. การศึกษาธรรมชาติเรื่องดอกไม้ ได้แก่ ดอกบัว ดอกพุดตาน
2. ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระวินัย ความบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้า บุคคลกับดอกบัว พุทธประวัติ การบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรม การแสดงวิมานที่เป็นผลแห่งกรรมดี
3. การสืบทอดงานช่างสิบหมู่

คติลายดอกพุดตาน กระจายตัวอยู่ในศิลปกรรมสกุลช่างที่สำคัญต่าง ๆ ตั้งแต่ศิลปะลพบุรีกระทั่งในศิลปะสุโขทัยที่การขุดค้นพบเครื่องถ้วยลายจีนที่ปรากฏในสมัยราชวงศ์หยวนตอนปลาย และศิลปะล้านนาสำหรับลักษณะลายดอกพุดตานศิลปะลพบุรียังได้ส่งต่อมาให้กับศิลปะอยุธยา และศิลปะรัตนโกสินทร์ ลายดอกพุดตานที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏที่ลายปูนปั้นบริเวณกรวยเชิงด้านเหนือของปราสาทประธานวัดพระศรีมหาธาตุ ลพบุรี ซึ่งเป็นศิลปะก่อนอยุธยาสมัยกับราชวงศ์ชัง ศิลปะสุโขทัยพบลายดอกพุดตานที่มีรูปแบบเป็นธรรมชาติ ลายดอกพุดตานที่จารลงบนแผ่นหินชนวนเล่าเรื่องชาดกในอุโมงค์วัดศรีชุม สุโขทัย สันนิษฐานว่ามีต้นแบบมาจากเครื่องลายครามราชวงศ์หยวนที่ขุดค้นพบตามแหล่งโบราณสถานเมืองเก่าสุโขทัย รวมถึงประดับซุ้มหน้ากาลเจดีย์ ประธานทรงดอกบัวตูม วัดเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชนาลัย และยังพบเครื่องลายครามสมัยราชวงศ์หยวนในดินแดนล้านนาเช่นกัน รูปแบบลายดอกพุดตานบนศิลปกรรมล้านนาระยะแรกลายปูนปั้นมีปริมาตรแน่นทึบ ต่อมาช่างล้านนาได้ประยุกต์ลายพุดตานประกอบกับลายพรรณพฤกษาเป็นลายฉลุโปร่ง นับเป็นพัฒนาการที่ทำให้มีเอกลักษณ์ของตนเองลายดอกพุดตานในช่วงอยุธยาพบกระจายอยู่ตามหัวเมืองและดินแดนอื่น ๆ เช่น ลังกา พม่า และยังสืบทอดลายมาให้กับสกุลช่างรัตนโกสินทร์ ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ปรากฏลายดอกพุดตานจากจีนทางตอนใต้แพร่เข้ามาอัคระยะ ซึ่งต่อมาช่างในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้นำไปประกอบกับลายเทศจากตะวันตก เรียกว่า “ลายเทศพุดตาน” หรือ ลายนอกอย่าง” ซึ่งได้รับความนิยม

และแพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ โดยรวบรวมถึงดินแดนประเทศราชด้วย ลายดอกพุดตานยังคงได้รับความนิยมสืบเนื่องมาจนปัจจุบันดังปรากฏอยู่ทั่วไปตามพระอารามต่าง ๆ (อาสา ทองธรรมชาติ, 2557, หน้า 174)

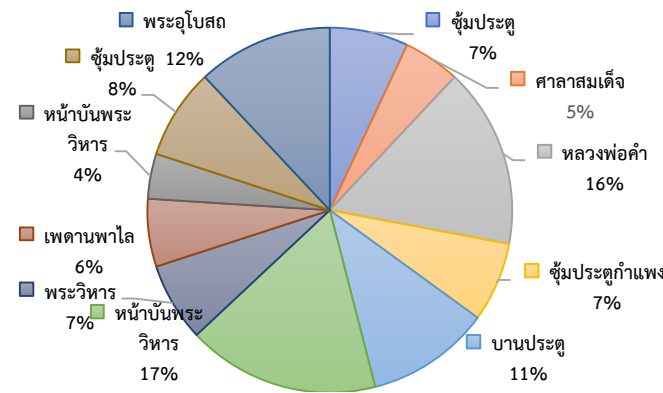
- คอไหเป็นลายดอกไม้แก้ว
- ไหเป็นลายดอกบัวแก้ว
- คอไหเป็นลายดอกไม้แก้ว มีขนาดดอกไม้แก้วเต็มพื้นที่
- เขียนเส้นขนานที่กลับ เพื่อแสดงมิติที่ขอบกลับ
- ซึ่งปล่อยให้เป็นสีขาว เพื่อให้กลับดอกไม้ดูบางแล้ว
- มีช่องไฟระหว่างกลับบัว

ภาพที่ 2 ไหลายครามของจีนสมัยราชวงศ์หยวนจากเตาจิ้งเต๋อเจิ้น มณฑลเจียงซี
จากการชุดแต่งโบราณสถานวัดพระพายหลวง สุโขทัย
ที่มา: คณะผู้วิจัย ปรับปรุงจาก อาสา ทองธรรมชาติ (2557)

ดังที่กล่าวข้างต้น ลวดลายดอกพุดตาน ได้รับอิทธิพลจากลวดลายที่พัฒนาจากจีนภาคใต้มาเป็นลายดอกพุดตานและพรรณพฤกษาในศิลปะรัตนโกสินทร์ได้รับการสืบทอดพัฒนาการมาจากศิลปะอยุธยาแล้วในช่วงอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งมีคติเป็นสัญลักษณ์มงคล การเข้ามาของลายดอกพุดตานในระยะใหม่นี้ตรงกับสมัยราชวงศ์ชิงของจีน ราชวงศ์จักรีพระประดิษฐ์พล (พ.ศ. 2279-2338) จักรพรรดิเจียจิ้ง (พ.ศ. 2339-2763) และจักรพรรดิเต้ากวง (พ.ศ. 2364-2393) และต่อมาเมื่อชาติตะวันตกเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีและติดต่อค้าขายกับกรุงรัตนโกสินทร์มากขึ้นในราวปลายสมัยรัชกาลที่ 2 ต่อรัชกาลที่ 3 ส่งผลให้อิทธิพลลวดลายศิลปะชาติตะวันตกเข้ามา ที่เรียกว่า “ลายเทศ” ด้วยความรู้รับปรับตัวให้เข้ากับกระแสศิลปะที่เข้ามาใหม่ ช่างไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้นำลายเทศของชาติตะวันตกมาผสมผสานกับลายดอกพุดตานที่มีอยู่ก่อนมาพัฒนาเกิดเป็นลายอย่างใหม่ที่เรียกว่า “ลายเทศพุดตาน” อันเป็นที่นิยมกันมากดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ช่างไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์นิยมนำลายดังกล่าวมาประยุกต์ตกแต่งในศิลปกรรมต่าง ๆ จนแพร่หลาย ลายดอกพุดตานสังเกตเห็นได้โดยทั่วไปเนื่องจากช่างมักนำไปเป็นงานประดับตกแต่งหน้าบัน กรอบประตูหน้าต่างของโบสถ์ วิหาร ชุมสีมา เป็นต้น ด้านงานประติมากรรมที่นอกจากจะนำตุ๊กตาอับเฉาที่มีลวดลายดอกพุดตานประดับอยู่มาตั้งตามพระอารามต่าง ๆ แล้ว ช่างไทยยังนำลายพุดตานและลายอย่างเทศมาตกแต่งประติมากรรมเสาชิงช้า ฐานชุกชี ฐานพระพุทธรูปต่าง ๆ ด้วย ในงานจิตรกรรมสมัยรัตนโกสินทร์มักเต็มไปด้วยลวดลายดอกพุดตาน ทั้งงานจิตรกรรมแบบประเพณีและลายตกแต่งผนังอาคารเพื่อความสวยงามตลอดจนนำลายดอกพุดตานและลายเทศพุดตานไปใช้ตกแต่งในงานประณีตศิลป์หลากหลายประเภท (อาสา ทองธรรมชาติ, 2557, หน้า 174)

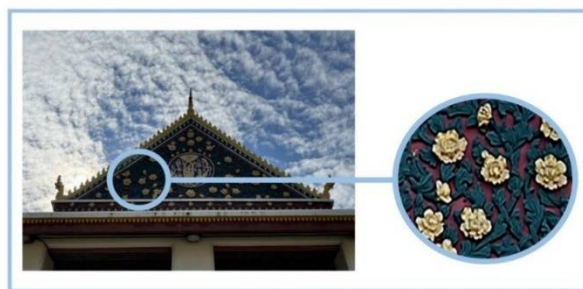
ผลจากการรวบรวมรัตนธรรมชุมชนวัดบุปผาราม โดยนำเอกลักษณ์จากในชุมชนวัดบุปผารามเพื่อแสดงเอกลักษณ์ชุมชนฯ ที่มีลักษณะเฉพาะของวัดบุปผาราม โดยแบ่งออกได้สองลักษณะ คือ เอกลักษณ์ที่จับ

ต้องได้ และเอกลักษณ์ที่จับต้องไม่ได้ เพื่อกำหนดแนวคิด ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ โดยชุมชนฯ ได้เลือกเอกลักษณ์ที่จับต้องได้ในชุมชนฯ ตามลำดับดังนี้ หน้าบันพระวิหาร จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 17 ประติมากรรมหลวงพ่อดำ จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 16 พระอุโบสถ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12 ลวดลายบนบานประตู หน้าต่างอุโบสถ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 11 ชุ่มประตู จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 8 กำแพง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7 ชุ่มประตู พระวิหาร จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7 พระวิหาร จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 7 เพดานพาไล จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6 ศาลาสมเด็จ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5 และหน้าบัน พระอุโบสถ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4

แผนภาพที่ 1 สรุปมรดกวัฒนธรรมชุมชนวัดบุปผาราม
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะฯ (2564)

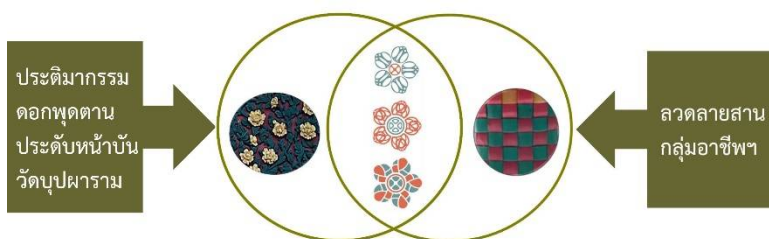
บริเวณหน้าบันพระวิหารวัดบุปผาราม มีลักษณะประติมากรรมปูนปั้นดอกพุดตาน อันเป็นเอกลักษณ์ที่จับต้องได้ ที่ปรากฏในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งได้รับอิทธิพลจากจีนทางตอนใต้ โดยต่อมาช่างในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้นำไปประกอบกับลายเทศจากตะวันตก และเรียกว่า “ลายเทศพุดตาน” หรือ “ลายนอกอย่าง” ซึ่งได้รับความนิยม และได้รับความนิยมแพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ อันรวมถึงดินแดนประเทศราชด้วย ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ได้นำลักษณะประติมากรรมดอกพุดตานหน้าบันพระวิหาร มาทำการออกแบบ

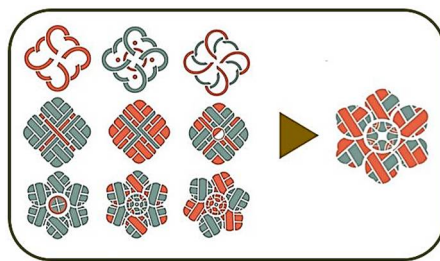
ภาพที่ 3 เอกลักษณ์จากลักษณะประติมากรรมดอกพุดตานประดับหน้าบันวัดบุปผาราม
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะฯ (2564)

ในส่วนความต้องการด้านการออกแบบ สมาชิกกลุ่มอาชีพจักสานฯ ได้เลือกลักษณะรูปทรงตราสัญลักษณ์ที่เป็นรูปทรงวงกลม มีลักษณะรวมเนื้อหารายละเอียดที่เพิ่มเติมเข้าไป ซึ่งจะสัมพันธ์กับส่วนโค้งของวงกลมเพื่อให้ดูกลมกลืนเป็นเอกภาพ ซึ่งด้านความต้องการด้านรูปแบบของตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก พบว่ากลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร แสดงความต้องการด้านรูปแบบของตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ต่อตราสัญลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนวัดบุปผาราม มากที่สุด ต้องการตราสัญลักษณ์ที่สามารถจดจำง่าย ตราสัญลักษณ์ที่สามารถนำไปจดทะเบียนการค้าได้ ตราสัญลักษณ์ที่สามารถบอกได้ถึงคุณสมบัติที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ และตราสัญลักษณ์ที่นำเสนอข้อมูลที่ครบถ้วน ชัดเจน ตามลำดับ

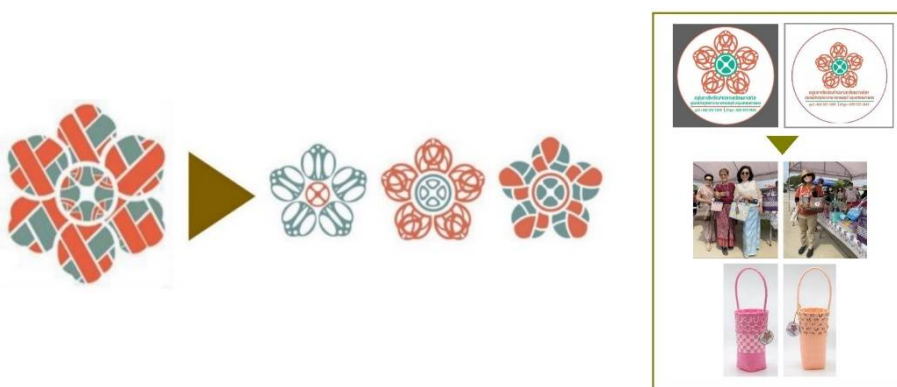
ตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ใช้แนวคิดการสร้างความเป็นเอกภาพและสื่อถึงผลิตภัณฑ์ที่ปรากฏภาพของชุมชนวัดบุปผาราม ได้แก่ ดอกพุดตานที่ปรากฏบนอาคารสิ่งก่อสร้างในวัดบุปผาราม ซึ่งการออกแบบจะมุ่งเน้นไปที่ความเรียบง่าย ลายเส้นไม่ซับซ้อนดูสบายตา ใช้การออกแบบที่เป็นแบบแบน (flat design) และมีการใช้การออกแบบที่ว่างรอบวัตถุให้เกิดภาพซ้อนอีกภาพหนึ่ง (negative space) สำหรับลักษณะลายเส้นที่ใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์จะเน้นไปที่เส้นที่มีน้ำหนักเบา และหนัก 2 น้ำหนัก 2 สี เพื่อให้เกิดลักษณะของลายเส้นสาน อันเป็นการบอกคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม ดังนั้นออกแบบภาพตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก จากแนวคิดดอกพุดตาน (ภาพที่ 6)

แผนภาพที่ 2 กระบวนการออกแบบตราสัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะฯ (2564)

แผนภาพที่ 3 ตราสัญลักษณ์จากแนวคิดดอกพุดตานจากการปรับแก้ไข ตามข้อเสนอฯ
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะฯ (2564)

แผนภาพที่ 4 ตราสัญลักษณ์จากแนวคิดดอกพุดตานจากการปรับแก้ไข ตามข้อเสนอฯ (ครั้งที่ 2, 3)
ที่มา: ผู้วิจัย และคณะฯ (2564)

ผลการใช้ตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วนํ้าของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย

ผลการนำตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ไปทดสอบหาความพึงพอใจต่อฉลากผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วนํ้า (แบบที่ 1 และแบบที่ 2) โดยการออกแบบได้นำเอกลักษณ์จากในชุมชนวัดบุปผาราม ได้แก่ ลายดอกพุดตาน หน้าบันวิหารวัดบุปผาราม เพื่อแสดงเอกลักษณ์ชุมชนวัดบุปผาราม และจากการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์พบว่ากลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก แสดงความพึงพอใจต่อรูปแบบของตราสัญลักษณ์ ดังนี้ แบบ A พึงพอใจ 1 คน แบบ B พึงพอใจ 3 คน และแบบ C พึงพอใจ 2 คน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มอาชีพจักสานฯ ส่วนใหญ่พึงพอใจรูปแบบตราสัญลักษณ์ แบบ B

ผลการสอบถามความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มาซื้อของอุปโภค บริโภคในย่านการค้าถนนอิสรภาพ ในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน พ.ศ. 2565 จำนวน 367 คน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่

เป็นเพศหญิง จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 52.86 รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 47.13 อายุของผู้ตอบแบบประเมิน พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 33 รองลงมาคืออายุ 41-50 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 30.8 ส่วนอายุ 30-40 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 19.30 และอายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9 ส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 40.32 พนักงานบริษัท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 22.88 รัฐวิสาหกิจ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 18.52 ข้าราชการ จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 12 และนักเรียน นักศึกษา จำนวน 23 คน คิดเป็น ร้อยละ 6.27 รายได้ 20,001–30,000 บาท จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 48.22 รองลงมามีรายได้ 30,001 บาท ขึ้นไป จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 28.61 รายได้ 10,001–20,000 บาท มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 17.43 และมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.72 ตามลำดับ

ด้านความพึงพอใจต่อฉลากผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ (แบบ 1 และแบบ 2) ได้ประเมินความพึงพอใจต่อฉลากฯ ดังนี้

ด้านกราฟิกบรรจุภัณฑ์ โดยรวมพึงพอใจมาก ซึ่งจากสิ่งง่ายต่อการจดจำ (ค่าเฉลี่ย 4.02) สีสันเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.98) สีสันตัดกันระหว่างภาพ และตัวอักษร ข้อความอ่านง่าย (ค่าเฉลี่ย 3.87) และสีสันทนบรรจุภัณฑ์สวยงาม สะดุดตา (ค่าเฉลี่ย 3.85)

ด้านตราสัญลักษณ์ โดยรวมพึงพอใจมาก ผู้บริโภคส่วนใหญ่เห็นว่าตราสัญลักษณ์มีเอกลักษณ์ของชุมชนวัดบุปผาราม (ค่าเฉลี่ย 4.08) ตราสัญลักษณ์จดจำง่าย (ค่าเฉลี่ย 4.04) และตราสัญลักษณ์สามารถบอกถึงคุณสมบัติที่สำคัญของผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.77)

ด้านการแสดงข้อมูลบนฉลาก โดยรวมพึงพอใจมาก ผู้บริโภคส่วนใหญ่เห็นว่าการระบุชื่อผลิตภัณฑ์ชัดเจน เข้าใจง่ายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.01) และพึงพอใจข้อมูล รายละเอียดผลิตภัณฑ์ครบถ้วนชัดเจน มาก (ค่าเฉลี่ย 3.91)

ส่วนความพึงพอใจต่อฉลากผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำ ของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร แบบที่ 1 และ แบบที่ 2 ปรากฏว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่ พึงพอใจบรรจุภัณฑ์ แบบที่ 1 มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.98) และบรรจุภัณฑ์ แบบที่ 2 (ค่าเฉลี่ย 3.72)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ ประเภทกระเป๋าสานใส่แก้วน้ำของกลุ่มอาชีพจักสานจากเส้นพลาสติก ชุมชนวัดบุปผาราม เป็นการออกแบบและนำไปใช้ในระดับชุมชน ซึ่งในส่วนของข้อมูลกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ และออกแบบสามารถที่จะนำไปใช้ศึกษากับผลิตภัณฑ์อื่นในชุมชนต่อไป

2. การออกแบบพัฒนาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาเพื่อให้ได้ผลด้านการออกแบบตราสัญลักษณ์ ฉลากและกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์เท่านั้นซึ่งในเรื่องการตลาด การส่งเสริมการขาย ควรมีการทดสอบในการจัดจำหน่ายเพื่อให้เกิดการต่อยอดให้กับผลิตภัณฑ์

บรรณานุกรม

- ธนิก เลิศชาญฤทธิ. (2550). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล.(2563). จำนวนประชากร พื้นที่ ความหนาแน่น จำนวนบ้าน จำแนกตามแขวง ในเขตกรุงเทพมหานคร 2563. สืบค้นจาก https://webportal.bangkok.go.th/upload/user/00000130/BMA_STATISTICS%202563/ebook%2063.pdf
- สุภาดา ศรีสารคาม. (2550). การวางแผนเชิงกายภาพสำหรับการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะระดับชุมชนแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาสา ทองธรรมชาติ. (2557). ที่มาและพัฒนารูปแบบของลายดอกโบตั๋นในงานศิลปกรรมไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- TCDC. (2012). Rolf Jensen กับ The Dream Society, Creative Knowledge. สืบค้นจาก <http://www.tcdc.or.th/articles/business-industrial/>